فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال پنجم، شماره اول، بهار ۱۳۹٤، صص ۱۲۹ – ۱۵۳

تحلیل گفتمان انتقادی از ایران و شیعه در پایگاه‌های خبریِ برخط عربستان سعودی

مریم‌سادات غیاثیان[1]
دانشیار گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول)
صمد مقیمی سارانی[2]
دانشجوی کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی دانشگاه پیام نور
علی کریمی فیروزجائی[3]
استادیار گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی دانشگاه پیام نور

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۱/۱٦ **تاریخ پذیرش:** ۱۳۹٤/۰۳/۱۸

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

رسانه‌های خبری برای بازنمایی ایدئولوژی نهادهای اجتماعی حاکم، واقعیت را به شیوه‌ای بازسازی و بازنمایی می‌کنند که مشروعیت‌بخشی برای خود و اعضای گروه خودی، و مشروعیت‌زدایی از دیگری و اعضای گروه غیر، نقش محوری در آن دارد. اهمیت و حساسیت بحران‌های خاورمیانه، نویسندگان مقاله را بر آن داشت تا با بهره‌گیری از روش تحلیلی ـ توصیفی به بررسی انواع شیوه‌های مشروعیت‌زدایی از ایران و شیعه در مقاله‌های پایگاه‌های خبری برخط انگلیسی‌زبان العربیه، الشرق الاوسط و سعودی گازت در مقطع زمانیِ سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱٤، با بهره‌گیری از مدل ون لیون (۲۰۰۸) بپردازند. مقالهٔ حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که این پایگاه‌های خبری در عربستان با چه راهکارهایی و بیشتر در چه موضوعاتی از ایران و شیعه مشروعیت‌زدایی می‌کنند؟ تحلیل نتایج یافته‌های مقاله نشانگر آن است که رویکرد عربستان در ضدیت و دشمنی با ایدئولوژی‌های ایرانی و شیعی، هم‌سو با غرب است و رسانه‌های این کشور در بیشتر موارد، در قالب سه محور اصلی مسائل اجتماعی، فرهنگی و آزادی‌های فردی، قومی و اقلیتی؛ برنامه هسته‌ای و تحریم‌ها؛ و مبارزه با تروریسم و نقش منفی شیعیان در آن، از ایران و شیعیان در منطقه مشروعیت‌زدایی کرده‌اند.

واژه‌های کلیدی: تحلیل گفتمان انتقادی، مشروعیت‌زدایی، ایران، شیعه، عربستان.

1. m_ghiasian@pnu.ac.ir
2. samad.moghimi@gmail.com
3. alikarimi@yahoo.com

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

مقدمه

امروزه رسانه‌ها نقش اجتناب‌ناپذیری در پیشبرد برنامه‌ها و اهداف دولت‌ها دارند. دولت‌ها به یاری رسانه‌ها از قدرت بی‌نظیری در عرصه داخلی و خارجی برخوردار شده‌اند و به همین دلیل از آن‌ها به عنوان مهم‌ترین منابع قدرت یاد می‌شود (غیاثیان و همکاران، ۱۳۹۲).

پس از انقلاب اسلامی ایران، رویکرد جدیدی از رابطهٔ مفهومی بین تشیّع و ایران شکل گرفت. انقلاب ایران از دیدگاه فرهنگی ـ اجتماعی همچون دیگر انقلاب‌های مردمی، راه را برای دگرگونی‌های سیاسی و اجتماعی کلان باز کرد (بریر و کالورت[1]، ۱۹۸۲: ۱۱). در اثر این رخداد و رخدادهای پس از آن بود که تشیع یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در معادلات منطقه‌ای شد. به دیگر سخن، انقلاب اسلامی پتانسیل نهفته در مذهب تشیع را شکوفا کرد و در کشور بزرگی مثل ایران به قدرت سیاسی دست یافت (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰). ایران کشوری است که از یک سو به دلیل موقعیت منحصربه‌فرد جغرافیایی و ذخایر عظیم انرژی در خلیج فارس و دریای خزر دنیا به آن چشم دوخته، و از سوی دیگر انقلاب در کشوری رخ داده که با اکثریت نود درصدیِ شیعه و دربرگرفتن بیش از چهل درصد شیعیان جهان، کانون تپندهٔ قلمرو شیعیان جهان به شمار می‌رود. این ویژگی‌ها تأثیرات زیادی در خارج از مرزها، به‌ویژه در میان گروه‌ها و جوامع شیعه‌مذهب از خود بر جای گذاشت (حافظ‌نیا و احمدی، ۲۰۰۹: ۱۰۵). با قدرت گرفتن ایران، دیگر شیعیان که در کشورهای خود از کانون قدرت و فعالیت‌های سیاسی به دور بودند، کم‌کم از رخوت بیرون آمده و در مسیر قدرت‌یابی و تجدید هویت قرار گرفتند. این فرایند در سالیان گذشته و به‌ویژه پس از اشغال عراق توسط ایالات متحده به گونهٔ آشکارتری ادامه یافت (بلداجی، ۲۰۰۷: ۹). شیعیان جهان از جمله در لبنان، عراق، بحرین، افغانستان، پاکستان، قفقاز وغیره با خودآگاهی و هویت‌یابی، احزاب و سازمان‌های متعددی را در کشورهای خود برپا کرده‌اند. در این زمینه می‌توان به حزب‌الله لبنان، حزب الدعوهٔ عراق، انصارالله یمن، نهضت اجرای فقه جعفری پاکستان، حزب‌الله سوریه و دیگر گروه‌های سیاسی شیعی اشاره کرد. به دنبال این فرایندها بود که حکومت‌های پادشاهی عرب منطقه به‌ویژه عربستان سعودی بیش از پیش احساس خطر کردند و با ایده‌های گوناگون در صدد مقابله با شیعیان و به‌ویژه ایرانیان برآمدند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰).

1. Brior and Colvert

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و با شکل‌گیری قدرت ایدئولوژی و نظامی جدید در منطقه و نفوذ گستردهٔ ایران در میان کشورهای شیعه‌نشین، عربستان منافع خود را در خطر دید. یکی دیگر از نگرانی‌های عربستان این بود که نوع دموکراسی و ایدئولوژی انقلابی ایران، در تضاد با حکومت پادشاهی عربستان قرار داشت. بر این اساس، بیشتر حکومت‌های پادشاهی عرب در خاورمیانه هم‌راستا با عربستان سعودی، از گسترش نفوذ و قدرت روزافزون ایران در میان کشورهای مسلمان هراس داشته و در مقابل، همواره سعی در تشکیل گروه‌های تروریستی و حمایت از آن‌ها در جهت مقابله با ایران داشته‌اند. این حمایت‌ها شامل کمک‌های مالی، لجستیکی و رسانه‌ای می‌شود که با توجه به موضوع این مقاله، شناسایی اهداف و نگرش‌های فکری آن‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است.

در مورد مشروعیت‌زدایی از ایران و شیعه، ایدئولوژی کلی حاکم بر پایگاه‌های خبری برخط عربستان سعودی این است با القای مفاهیم تروریسم و وحشت، نامشروع بودن و نقض حقوق بشر و آزادی‌های فردی ـ اجتماعی، از فعالیت‌های ایران و گروه‌های شیعی حاضر در منطقه مشروعیت‌زدایی کنند؛ لذا استفاده از راهکارهای مشروعیت‌زدایی در تحلیل گفتمان انتقادی (تگفا)[1]، برای بررسی مقاله‌های این پایگاه‌ها و پی بردن به اهداف نهان آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد. مقالهٔ حاضر در پی آن است تا با استفاده از رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی ون لیون، شگردهای زبانی استفاده‌شده در مشروعیت‌زدایی از ایران و شیعه را در مقالات پایگاه‌های خبری برخط اخبار العربیه، الشرق الاوسط و سعودی گازت عربستان سعودی نشان دهد.

پیشینه پژوهش

استفاده از الگوهای تگفا در بررسی رسانه‌ها به طور گسترده در تحقیقات دانش‌پژوهان داخلی و خارجی رواج داشته است. در این راستا، برخی از دانش پژوهان داخلی با استفاده از بافت‌ها و متن‌های مکتوب به بررسی فرایندهای مشروعیت‌بخشی/زدایی اقدام کرده‌اند. برای مثال ضیایی و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی به بررسی تحلیل گفتمان انتقادی سخنان امام خمینی(ره) و جرج بوش پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که رئیس‌جمهور وقت امریکا

۱. غیاثیان (۱۳۸٦) برای نخستین بار این سرواژه را به جای اصطلاح «تحلیل گفتمان انتقادی» وضع کرد.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی ـ پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

با دعوت از ملت‌های دیگر برای همکاری در مبارزه با تروریسم مورد نظر امریکا، تلاش داشت مشروع بودن دولت خود را در محافل بین‌المللی نشان دهد اما به دلیل سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایانه و جنگ‌طلبانه، این‌گونه اظهارنظرها بیشتر به گفتمان قدرت‌گرایانه و آمریت و مشروعیت‌نمایی شباهت یافت. در مقابل و از دیدگاه امام خمینی، صرف نظر از جایگاه اسلام و مشروعیت‌دهی به حکومت، مردم نقش مستقلی در اعطای مشروعیت به نظام سیاسی دارند. رأی ملت و اتکای حکومت بر آرای مردم، جوهر اندیشه سیاسی امام خمینی است. سخن ایشان در مورد اینکه میزان رأی ملت است، بیانگر همین مطلب است. در مقالهٔ دیگری (غیاثیان و همکاران، ۱۳۹۲) به بررسی گفتمان مشروعیت فعالیت‌های هسته‌ای ایران از نگاه امریکا پرداخته‌اند. آن‌ها در این مطالعه به این نتیجه رسیده‌اند که دولت‌های سلطه‌گر از جمله امریکا، در صدد متقاعدسازی و هم‌نواسازی افکار عمومی با ایدئولوژی خود هستند. این دولت‌ها از طریق دگرمفهوم‌سازی ساختارهای زبانی و القای ایدئولوژی خود همراه با شعار عدم صلاحیت ایران در دستیابی به فناوری هسته‌ای، سلطه خود را در جهان و منطقه تثبیت می‌کنند و خود را به گونه‌ای معرفی می‌کنند که بانی اقدامات مسئولانه و متعهدانه در راستای ایجاد امنیت جهانی هستند. از این نوع مقاله‌ها در داخل بسیار کار شده است، برای مثال خواجه‌سروی و بهرامی (۱۳۹۳) با استفاده از تحلیل گفتمان به بررسی رابطه ایران و عراق بر اساس ایران‌هراسی پرداخته و نتیجه گرفته‌اند هژمونی‌شدن گفتمان ایران‌هراسی در روابط ایران و عراق به تأثیرگذاری شگرف انقلاب اسلامی بر ملت‌های منطقه و ماهیت تجدیدنظرطلبی انقلاب ایران طی دهه‌های اول و سوم باز می‌گردد. در مقاله دیگری، نبوی و نجات (۱۳۹۳) با استفاده از تحلیل گفتمان به بررسی جریان‌های نوسلفی در سوریه پرداخته‌اند. یافته‌های آن‌ها حکایت از آن دارد که گروه‌های نوسلفی با مجموعه اقداماتی از قبیل ترور، بمب‌گذاری، کشتن علویان وغیره، موجب تشدید و تداوم بحران و گسترش جنگ‌های طایفه‌ای و مذهبی و تسرّی آن به خارج از مرزهای سوریه شده‌اند.

در سطح بین‌المللی نیز این امر به‌وفور یافت می‌شود. برای مثال در مقاله‌ای آمر[1] (۲۰۰۹) به بررسی «راهکار مشروعیت‌زدایی از انتفاضه دوم فلسطینی‌ها در گفتمان توماس فریدمن»[2] پرداخته و تلاش کرده تا ساختار استدلالی و بازنمایی سیاسی «خود» و «دیگری» را با

1. M. M. Amer
2. T. Friedman

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]
[DOI: 10.20286/priw-050105]

به‌کارگیری رویکرد کاربردشناختی، معناشناختی، سیاسی و اجتماعی بررسی کند. در مقالهٔ دیگری، دی الیویرا[1] (۲۰۱۱) با توجه به «راهکار مشروعیت روسف[2] (رئیس‌جمهور وقت) در ارتقای برزیل» به بررسی نقش زنان در توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برزیل با استفاده از فرایند مبتداسازی پرداخته که در نهایت می‌تواند «اقتدار» آنان را تقویت کند و طی فرایندی مردم را متقاعد کند برزیل حائز شرایط لازم برای عضویت دائمی سازمان ملل متحد است. به علاوه، هلین گارسیا[3] (۲۰۱۳) با توجه به «استراتژی‌های مشروعیت‌بخشی و مشروعیت‌زدایی از تروریسم» و با بررسی سخنرانی‌های رئیس‌جمهور سابق اسپانیا (رودریگز زاپاترو)[4] به این نتیجه رسیده که ساختار استعاره‌ها، نقشی کلیدی در سخنان رئیس‌جمهور دارد و زاپاترو در سخنان خود استفادهٔ بیشتری از مشروعیت‌بخشی نسبت به مشروعیت‌زدایی می‌کند و هدف او از این روند، مشروعیت‌بخشی بیشتر به جایگاه دولت خود است.

چهارچوب نظری

مشروعیت‌زدایی را می‌توان از طریق تحلیل گفتمان انتقادی بررسی کرد. این روش نقش مهمی در زندگی اجتماعی مردم بازی می‌کند. به طور کلی، فرایند مشروعیت هنگامی به صورت واقعیت اجتماعی نمایان می‌شود که عناصر آن با ارزش‌ها، اعتقادها و هنجارهای جمعی جامعه پیوند خورده و این عناصر به طور گسترده، به وسیله عوامل اجرایی در سطح جامعه گسترش یابد (جانسون[5]، دود[6] و ریگوی[7]، ۲۰۰۶). به عبارت دیگر، گروه‌هایی که قدرت و مشروعیت را در جامعه در اختیار دارند، می‌توانند گفتمان را کنترل کنند. یکی از منابعی که برای کنترل گفتمان در جامعه استفاده می‌شود، مشروعیت‌زدایی از طریق رسانه‌هاست. گروه‌های حاکم در جامعه از طریق متن رسانه‌ای و دستکاری اطلاعات در آن، به طور مستقیم و غیرمستقیم بر اذهان مردم تأثیر می‌گذارند (غیاثیان و همکاران، ۱۳۹۲).

1. S. De Olivera
2. S. Rousseff
3. M. J. Hellin-Garcia
4. Rodriguez Zapatero
5. C. Johnson
6. T. Dowd
7. C. L. Ridgeway

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

با نگاهی به ادبیات علوم سیاسی متوجه می‌شویم که مشروعیت بیان‌کنندهٔ رابطه بین افراد جامعه و قدرت سیاسی است. به عبارت دیگر، منظور از مشروعیت، حق دولت‌ها بر اعمال قدرت بر مردم و حقانیت اِعمال این قدرت است (پورعزت، ۱۳۸۷؛ به نقل از غیاثیان و همکاران، ۱۳۹۲). با توجه به این امر، تحلیل‌گران تگفا تلاش می‌کنند با بهره‌گیری از راهکارهای تحلیل گفتمان، اهداف و ایدئولوژی‌های موجود در ورای متن را شناسایی و آشکار کنند. از جمله پیشگامان تگفا در عرصه بررسی رسانه‌ها، ون لیون[1] است. در مدل مشروعیت‌بخشی/زدایی ون لیون (۲۰۰۸) چهار راهکار اقتدارگرایی[2]، ارزیابی اخلاقی[3]، موجه‌سازی[4] و اسطوره‌سازی[5] بیان شده که برای این مقاله سه مورد از آن‌ها یعنی اقتدارگرایی، ارزیابی اخلاقی و موجه‌سازی مورد استفاده قرار گرفته است.

اقتدارگرایی: راهکار اقتدارگرایی نوعی از مشروعیت‌زدایی است که به وسیله ارجاع به افراد و نهادهای قدرتمند بیان می‌شود. این شیوه از مشروعیت‌زدایی شامل شیوه‌های اقتدار شخصی[6]، متخصص[7]، الگومحور[8]، غیرشخصی[9]، سنت[10] و اقتدار انطباق[11] می‌شود که در زیر بیان شده است:

- در اقتدار شخصی، از افرادی که در سازمان‌ها و یا نهادهای خاص جایگاه و مقامی دارند به عنوان شخصیت مشروعیت‌زدا استفاده می‌شود. مثال: رئیس‌جمهور امریکا بیان کرد: ایران گسترش‌دهندهٔ تروریسم است.
- در اقتدار متخصص، از متخصص یک رشته خاص همانند دکتر، پروفسور یا قاضی برای مشروعیت‌زدایی استفاده می‌شود. مثال: دکتر عقیلی بیان کرد که در جنگ از سلاح‌های ممنوعه استفاده شده است.
- در اقتدار الگومحور، مشروعیت‌زدایی از طریق الگوها و عقاید رهبران گروه‌های

1. Van Leeuwen
2. Authorization
3. Moral evaluation
4. Moral evaluation
5. Mythopoesis
6. Personal Authority
7. Export
8. Role Model
9. Impersonal
10. Tradition
11. Conformity

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]
[DOI: 10.20286/priw-050105]

خاص انجام می‌شود. مثال: افسر کارکشته ارتش آزاد سوریه، به انتقاد از دخالت‌های حزب‌الله لبنان در سوریه پرداخت.

• در اقتدار غیرشخصی، از قوانین و مقررات و احکام برای مشروعیت‌زدایی استفاده می‌شود. این شیوه از طریق اسامی نظیر سیاست، آیین‌نامه وغیره و یا صفاتی مانند اجباری، موقتی وغیره بیان می‌شود. مثال: رئیس‌جمهور امریکا از سیاست افزایش زندانیان سیاسی انتقاد کرد.

• در اقتدار سنت، مشروعیت‌زدایی از طریق ارجاع به برخی از واژه‌هایی که از طریق سنت، آداب و عادت بیان می‌شود، صورت می‌گیرد. مثال: این امر که بازرسی‌ها از سایت هسته‌ای نطنز و فردو به طور روزانه انجام می‌شود، اقدامی در جهت کنترل بیشتر ایران است.

• در اقتدار انطباق، مشروعیت‌زدایی از طریق قیاس با کارهای دیگران به وسیله کلماتی مانند اکثریت، همان‌طور وغیره انجام می‌شود. مثال: اکثریت دولت‌های عربی از گروه‌های مقاومت در منطقه انتقاد کردند.

ارزیابی اخلاقی: در ارزیابی اخلاقی مشروعیت‌زدایی از طریق ارجاع به ارزش‌های خاصی انجام می‌گیرد. ارزیابی اخلاقی در مدل ون لیون بر اساس سه شیوه ارزیابی صفات[1]، انتزاعی‌سازی[2] و قیاس[3] انجام می‌شود که در ادامه بیان شده است:

• در شیوه ارزیابی صفات، از صفت‌های توصیفی و اشاری مانند عادی، طبیعی وغیره استفاده می‌شود. مثال: واکنش دولت‌های عربی به مداخله ایران در یمن امری طبیعی بود.

• در انتزاعی‌سازی، مشروعیت‌زدایی از طریق استخراج یک ویژگی مطلوب از اعمال و تأکید بر اهمیت اخلاقی آن انجام می‌شود. مثال: به جای اینکه بگوییم «نیروهای منصور هادی شورش کردند» بگوییم «نیروهای منصور هادی در پی استقلال یمن هستند». در واقع در این مثال، از طریق انتزاع‌سازی «شورش» را به «استقلال» تعبیر کردیم.

• قیاس بر اساس تشابه و مقایسه انتقادی و منفی انجام می‌شود. مثال: ایران همچون کودک ناپخته‌ای در منطقه دخالت می‌کند.

موجه‌سازی: موجه‌سازی از منظر ون لیون (۲۰۰۸) در دو بعد ابزاری[4] و نظری[5] انجام می‌گیرد:

1. Evaluation
2. Abstraction
3. Analogies
4. Instrumental
5. Theoretical

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

• بعد ابزاری، اعمالی را با توجه با اهداف، مصارف و تأثیرات آن در بافت گفتمانی مشروع یا نامشروع جلوه می‌دهد. این روش بیشتر بر مبنای نتیجه‌گیری است. مثال: عربستان باید گروه‌های تکفیری را تقویت کند زیرا شیعیان امنیت عربستان را به خطر انداخته‌اند.

• در مقابل، در بعد نظری یا اصلی بدیهی نمایانگر می‌شود یا به نتیجه‌گیری از فعالیت در کنش خاصی منجر می‌شود. مثال: حمایت از گروه‌های معارض سوری، برای اعراب ضروری است.

امروزه شاهد تلاش روزافزون دولت‌های عرب منطقه در تقابل با ایران و شیعیان هستیم. آن‌ها از طریق رسانه‌ها به دنبال توجیه اهداف و مشروعیت‌بخشیدن به سیاست‌های خود هستند. با توجه به این سیاست، بررسی رسانه‌ها از اهمیت کافی برخوردار می‌شود. راهکارهای مشروعیت‌زدایی مدل ون لیون به‌خوبی اهداف ورای متن یا اهدف تولید متن را در این رسانه‌ها آشکار می‌کند و می‌تواند تحلیل مناسبی از آن‌ها ارائه کند. از همه مهم‌تر، پس از بررسی اولیه متوجه شدیم نویسندگان این مقاله‌ها، شیوه مشروعیت‌زدایی را بیشتر از همه در سه حوزه نقض آزادی‌های فردی ـ اجتماعی، برنامه هسته‌ای و تحریم‌ها و مبارزه با تروریسم و نقش شیعیان در آن به کار می‌گیرند که وجود مقاله‌های بسیار زیاد در این حوزه‌ها نشانگر این امر است؛ بنابراین تجزیه‌وتحلیل این مقاله‌ها در سه حوزهٔ ذکرشده مقتضی به نظر می‌رسد.

روش پژوهش

این مقاله با استفاده از روش تحلیلی ـ توصیفی و استراتژی تمام‌شماری و با توجه به تحلیل گفتمان انتقادی، در پی پاسخ به این پرسش است که پایگاه‌های خبری عربستان سعودی با چه راهکارهایی و بیشتر در چه موضوعاتی از ایران و شیعه مشروعیت‌زدایی می‌کنند؟ با طرح این پرسش به نظر می‌رسد پایگاه‌های خبری گفته‌شده، دیدگاه منفی و انتقادی نسبت به فعالیت‌های ایران و شیعیان در منطقه داشته باشند.

در اثر حاضر، از مقاله‌های سه پایگاه خبری عربستان سعودی به نام‌های اخبار العربیه، الشرق الاوسط و سعودی گازت استفاده شده است. تمامی این پایگاه‌های خبری توسط خاندان آل سعود مورد حمایت مالی قرار می‌گیرند. برای مثال حامی مالی اصلی اخبار العربیه

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی ـ پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]
[DOI: 10.20286/priw-050105]

که به سه زبان انگلیسی، فارسی و عربی نشر خبر می‌کند، شاهزاده عبدالعزیز بن فهد و پسر عمویش ولید بن ابراهیم هستند. الشرق الاوسط نیز که مقر اصلی آن در جده عربستان است، به یکی از اعضای خاندان سعودی به نام ترکی بن سلمان تعلق دارد و به سه زبان انگلیسی، فارسی و عربی منتشر می‌شود. مقر اصلی پایگاه خبری سعودی گازت نیز در جده بوده و مقاله‌های خود را به زبان انگلیسی منتشر می‌کند (کریدی[1]، ۲۰۰۶).

تمام مقاله‌های استخراج‌شده از این سایت‌ها از آرشیو آن‌ها بوده و متعلق به سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱٤ است. این مقاله‌ها به صورت تصادفی و با استفاده از کلمات کلیدی ایران و شیعه، به زبان انگلیسی از تیتر اصلی یا متن مقاله استخراج شده است. در آمار اولیه تعداد مقاله‌ها بیشتر بوده که پس از بررسی مقاله و محتوای آن، مقاله‌هایی که برای این اثر مهم نبوده‌اند مانند اخبار کوتاه و اخباری که از بار معنایی لازم برخوردار نبوده یا تکرار خبر بودند، از داده‌های آماری حذف شده‌اند. در نهایت ۲٤٤۸ مقاله مورد بررسی قرار گرفت که ۱۸۰۲ مقالهٔ آن مربوط به سایت اخبار العربیه، ٤۳۸ مورد آن مربوط به سایت الشرق الاوسط و ۲۰۸ مقاله دیگر مربوط به پایگاه سعودی گازت است. به علاوه به عنوان نمونه، تعداد ۲٤ گزیده در قسمت یافته‌های مقاله آورده شده که در مجموع تعداد ٤۷ بار در آن گزیده‌ها از شیوه‌های مشروعیت‌زدایی استفاده شده است. همچنین برای کسب داده‌های معتبر، نویسندگان از دو مرحله استفاده کردند. در ابتدا بر اساس انواع شیوه‌های مشروعیت‌زدایی، جملات را تقسیم‌بندی کردند و سپس بر اساس نوع کلمات بیان‌شده، با توجه به مدل ون لیون نوع راهکار را انتخاب کرده‌اند. در بخش تحلیل، کلمات، عبارت‌ها یا جمله‌هایی که مرتبط با مشروعیت‌زدایی هستند به صورت ایرانیک نوشته شده‌اند.

یافته‌ها

همان‌طور که در بخش چهارچوب نظری بیان شد با توجه به بررسی‌های اولیه، مقالات به سه دستهٔ عمده تقسیم‌بندی شده‌اند که در قسمت یافته‌ها با ذکر مثال بیان شده‌اند.

الف) نقض آزادی‌های فردی اجتماعی

نوع ایدئولوژی و احکام شرعی در تشیع، تضییع حقوق زنان و اقلیت‌ها، وجود گروه‌های فشار

1. M. Kraidy

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

شیعی، کمبودها و محدودیت‌ها در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی از مواردی بوده که این سایت‌ها، همواره برای گواهی نقض حقوق بشر به آن تمسک جسته‌اند. در مقاله‌هایی که از حربه نقض حقوق بشر بهره می‌بردند، استفاده از راهکارهایی مانند مشروعیت‌زدایی از طریق اقتدار متخصص و موجه‌سازی ابزاری، بیش از سایر موارد به چشم می‌خورد. استفاده از این راهکارها همواره به سبب انتقاد از وضعیت یا شرایط مورد نظر آن‌ها بوده است، برای مثال:

Excerpt 1) Amnesty International said Ghavami "has been held in Tehran's Evin Prison since 30 June, largely in solitary confinement without access to her lawyer. She is a prisoner of conscience, arrested solely for taking part in a peaceful protest against the ban on women attending Volleyball World League matches in Tehran's Azadi Stadium" (English. Al Arabiya, 11 September 2014).

گزیده ۱) عفو بین‌الملل گفت [غنچه] قوامی «از ۳۰ ژوئن، به طور مداوم در یک سلول انفرادی در زندان اوین تهران بدون دسترسی به وکیلش بازداشت شده است. او فقط به خاطر شرکت در اعتراض مسالمت‌آمیز به ممنوعیت تماشای زنان از مسابقات لیگ جهانی والیبال در استادیوم آزادی، زندانی شده است». (در اعتراض مسالمت‌آمیز به حضور زنان در استادیوم آزادی در جریان مسابقات لیگ جهانی والیبال زندانی شده است).

در این مثال، نویسنده با استفاده از اقتدار متخصص و موجه‌سازی ابزاری از نقض حقوق بشر به‌ویژه زنان، در ایران پس از انقلاب اسلامی سخن گفته است. انتخاب عبارت فاعلی "Amnesty International" نشان‌دهندهٔ مشروعیت‌زدایی از طریق اقتدار متخصص و انتخاب عبارت "for taking part" برای نتیجه‌گیری، نشان‌دهندهٔ مشروعیت‌زدایی از طریق موجه‌سازی ابزاری است.

Excerpt 2) Sunni and Shi'ite extremism are both similar. Proponents of both sides tend to denounce the other as the most brutal, while they both seek to suppress civil liberties and freedom of thought (Asharq Al-Awsat, 11 December 2014).

گزیده ۲) افراط‌گرایی در تشیع و اهل سنت همانند یکدیگر است. طرفداران هر دو مذهب تمایل دارند که دیگری را به عنوان خشن‌ترین محکوم کنند، درحالی‌که حقوق و آزادی‌های

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

مدنی و آزادی افکار را سرکوب می‌کنند.

در این مثال، نویسنده با استفاده از راهکار ارزیابی اخلاقی و شیوه قیاس آن در عبارت "are both similar"، و عبارت "while" از مذهب تشیع و طرفداران آن مشروعیت‌زدایی کرده است، و شیعیان را هم‌رده با تروریست‌های سنی‌مذهب قرار داده است.

Excerpt 3) Human rights groups say Iran executes more people as a proportion of the population than any other country. UN Secretary-General Ban Ki-moon said in March that the rate of executions had risen since the election of President Hassan Rohani last year (Saudi gazette, 2 June 2014).

گزیده ۳) نهادهای حقوق بشری می‌گویند: با توجه به نسبت جمعیت، ایران بیش از هر کشور دیگری، بالاترین نرخ اعدام را دارد. بان کی مون دبیرکل سازمان ملل گفت در ماه مارس از زمانی که رئیس‌جمهور حسن روحانی در انتخابات سال گذشته انتخاب شد، تعداد اعدام‌ها افزایش یافته است.

در این نمونه، نویسنده سعی دارد از طریق اقتدار متخصص، اقتدار شخصی و قیاس منفی از ایران و نوع حکومت آن مشروعیت‌زدایی کند. نویسنده با انتخاب عبارت "Human rights groups" یعنی نهادهای حقوق بشر، از اقتدار متخصص برای مشروعیت‌زدایی از قضاوت شرعی در ایران بهره می‌برد. همچنین با انتخاب "Ban Ki-moon" به عنوان اسم خاص و مرجعی تحت لوای رئیس سازمان ملل با استفاده از اقتدار شخصی، از نحوه اجرای حقوق بشر در ایران انتقاد می‌کند. علاوه بر این، نویسنده با استفاده از مقایسه منفی "than" نرخ اعدام در ایران را با دیگر کشورها مقایسه کرده و آن را نامشروع نشان داده است.

Excerpt 4) She said, "All journalists who are imprisoned in Iran merely for peacefully doing their job should be released immediately and unconditionally" (Asharq Al-Awsat, 29 June 2013).

گزیده ٤) او گفت: «همه روزنامه‌نگارانی که صرفاً برای انجام صلح‌آمیز کارهایشان در ایران زندانی شده‌اند، باید فوراً و بدون هیچ پیش‌شرطی آزاد شوند».

در این مثال، از اقتدار متخصص "she" برای انتقاد استفاده شده است. با این جمله نویسنده فعالیت روزنامه‌نگاران را مشروع و اقدام حکومت را نامشروع نشان می‌دهد. همچنین

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

در این مثال استفاده از قیدهایی چون: "immediately and unconditionally" نشانه اقتدار غیرشخصی است که از سوی نهادهای بین‌المللی بر ایران اعمال می‌شود.

Excerpt 5) The antagonism toward America and Israel is a powerful political tool used to rule (English. Al Arabiya, 8 November 2013).

گزیده ۵) دشمنی با امریکا و اسرائیل به یک حربه سیاسی قدرتمند برای حکمرانی تبدیل شده است.

در این مثال، نویسنده با استفاده از اقتدار غیرشخصی در واژه "political" و موجه‌سازی نظری در واژه "is" از شیوه حکمرانی در ایران انتقاد کرده است.

Excerpt 6) The court decided that his killing was "not premeditated," a ruling which the lawyer for the blogger's family contested. "When journalists are jailed for six years, a sentence of three years for murder is surprising," Giti Pourfazl was reported as saying (Saudi Gazette, 10 August 2014).

گزیده ٦) گیتی پیروزی بنابر گفته‌ها گزارش داد: دادگاه تصمیم گرفت که کشته‌شدنش [ستار بهشتی] «غیرعمدی» بوده؛ حکمی که با اعتراض وکیل خانواده وبلاگ‌نویس مواجه شد. «وقتی که روزنامه‌نگاران به شش سال زندانی محبوس می‌شوند، حبس سه‌ساله برای قاتل جای تعجب دارد».

در این مثال، نویسنده با استفاده از ارزیابی اخلاقی و از طریق شیوه قیاس منفی در عبارت "when journalist... " و اختیار متخصص در عبارت "Giti Pourfazl" از نحوه برخورد با مجرمین در ایران انتقاد کرده است.

Excerpt 7) Amnesty International said Savajani was sentenced in 2010 over alleged PMOI links. The rights group had urged Iran on Saturday not to execute Savajani after what it called an unfair trial (Saudi Gazette, 2 June 2014).

گزیده ۷) عفو بین‌الملل گفت: سواجانی از سال ۲۰۱۰ به اتهام همکاری با سازمان مجاهدین خلق (منافقین) زندانی شده است. نهادهای حقوقی گفته‌اند ایران نباید سواجانی را در روز شنبه بعد از یک دادگاه غیرمنصفانه اعدام می‌کرد.

در این مثال، نویسنده از اقتدار متخصص "Amnesty International and The rights

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

groups" برای انتقاد از وضع اجتماعی و شیوه محاکمه کردن افراد در ایران استفاده کرده است.

Excerpt 8) Many policy analysts and scholars pointed out that supporters of Rohani planned to prevent large-scale protests for the 34th anniversary of the takeover of the American embassy (Al Arabiya, 8, November, 2013).

گزیده ۸) بسیاری از تحلیل‌گران و محققان سیاسی خاطرنشان کردند طرفداران روحانی قصد داشتند از تظاهرات بزرگ سی‌وچهارمین سالگرد تسخیر سفارت امریکا جلوگیری کنند.

در این مثال، نویسنده از اقتدار متخصص "many policy analysts and scholars…" و اقتدار انطباق "many" برای نشان دادن مخالفت طرفداران روحانی با برگزاری تظاهرات در سالروز اشغال سفارت امریکا، استفاده کرده است.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

ب) برنامه هسته‌ای ایران و تحریم‌ها

برنامه هسته‌ای ایران همواره مورد بحث و جدل فراوان بوده است. پس از آنکه این برنامه با تحریم‌های یک‌جانبهٔ شورای امنیت و دولت‌های غربی همراه شد، این امر به محفلی برای تمسک‌جویی به نامشروع بودن و عدم صلاحیت ایران در برنامه هسته‌ای در رسانه‌های غربی و عربی تبدیل شده است. العربیه هم از این امر مستثنی نبوده است:

Excerpt 9) The Treasury Department said the sanctions target individuals and entities under Iran-related authorities that are involved in Iran's missile and nuclear programs, efforts to evade international sanctions and support for terrorism (Al Arabiya, 29 August 2014).

گزیده ۹) وزارت خزانه‌داری [امریکا] گفت: این تحریم‌ها، افراد و نهادهای وابسته به مقامات ایرانی را که در برنامه موشکی و برنامه هسته‌ای ایران شرکت داشته‌اند، و برای دورزدن تحریم‌های بین‌المللی و حمایت از تروریسم تلاش می‌کنند، نشانه رفته است.

در این نمونه نویسنده تلاش دارد با استفاده از راهکار اقتدار متخصص در عبارت: "The Treasury Department" از ایران مشروعیت‌زدایی کند. همچنین در این مثال، نویسنده با استفاده از موجه‌سازی ابزاری در فعل "to evade" و ساخت اضافی "for terrorism" از اعمال مقامات ایرانی مشروعیت‌زدایی می‌کند. ازاین‌رو، نویسنده با انتخاب وزارت خزانه‌داری

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]
[DOI: 10.20286/priw-050105]

به عنوان مرجع غیرشخصی و فاعل جمله و بیان عقیدهٔ آن به عنوان مدرک و استناد، قصد دارد تحریم‌ها را مشروع و فعالیت‌های افراد و نهادهای شخصی و حقوقی ایرانی را نامشروع نشان دهد.

Excerpt 10) The U. N. International Atomic Energy Agency has been trying for a year to negotiate a framework agreement with Iran that would enable the Vienna-based IAEA to resume its investigation into suspected nuclear complexes (Asharq Al-Awsat. 25 June 2013).

گزیده ۱۰) آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای سازمان ملل در طول سال جاری سعی کرده است، چهارچوبی توافقی را با ایران امضا کند که آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای مستقر در وین را قادر خواهد کرد تا تحقیقاتش را بر روی مکان‌های هسته‌ای مشکوک در ایران ادامه دهد.

در این مثال، نویسنده با استفاده از راهکار اقتدار متخصص در عبارت فاعلی: "The U. N International Atomic Energy Agency" مشکوک بودن فعالیت‌های هسته‌ای ایران را از طریق ارجاع به نهادی بین‌المللی و صاحب نفوذ و قدرت نشان داده و تلاش کرده ابهام در فعالیت‌های هسته‌ای ایران را مورد تأیید سازمان ملل نشان دهد.

Excerpt 11) The US has argued that a UN Security Council resolution bans Iran from "undertaking any activity related to ballistic missiles capable of delivering nuclear weapons" (Saudi Gazette 17 April 2014).

گزیده ۱۱) امریکا گفته است قعطنامه شورای امنیت سازمان ملل ایران را «از انجام هرگونه فعالیت مرتبط با موشک‌های بالستیک قادر به حمل کلاهک‌های هسته‌ای» باز می‌دارد.

در این مثال، نویسنده با استفاده از راهکار اقتدار متخصص در عبارت فاعلی"The US and Un Security Council resolution" و "the US" راهکار موجه‌سازی ابزاری در عبارت "from undertaking" از توسعه از برنامه هسته‌ای و موشکی ایران مشروعیت‌زدایی کرده است.

Excerpt 12) "The West has allowed one regime to survive and the other to continue its program for uranium enrichment, with all the consequent dangers of

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

weaponization," he wrote (Saudi Gazette, 19 December 2013).

گزیده ۱۲) او نوشت: «غرب اجازه داده است که یک رژیم بر سر قدرت باقی بماند و رژیمی دیگر، با همه عواقب خطرناک تسلیحاتی‌شدن، برنامه‌اش را برای غنی‌سازی اورانیوم ادامه دهد».

در این مثال، نویسنده از اقتدار متخصص "The west" موجه‌سازی ابزاری ""has allowed" و اقتدار شخصی "he" برای مشروعیت‌زدایی از فعالیت‌های هسته‌ای و به طور کلی ساختار حکومتی ایران استفاده کرده است.

Excerpt 13) Sick said the deal presented to the P5+1 by Rohani and his new foreign minister Mohammad Javad Zarif is not "something new, original and unheard of" (Al Arabiya, 28 December 2013).

گزیده ۱۳) سیک گفت: پیشنهادی که به وسیله روحانی و وزیر امور خارجه جدیدش محمدجواد ظریف، به گروه ۵+۱ ارائه شده است، «چیز جدید، نوآورانه یا شنیده‌نشده‌ای نیست».

در این مثال، نویسنده از اقتدار متخصص "sick" برای مشروعیت‌زدایی از مذاکرات هسته‌ای ایران و گروه ۵+۱ استفاده کرده است.

Excerpt 14) Western officials and experts think the shadowy military figure played a pivotal role in suspected Iranian work in the past to develop the means to assemble a nuclear warhead behind the facade of a declared civilian uranium enrichment program (Awsat, 30, August, 2014).

گزیده ١٤) کارشناسان و مقامات غربی بر این باور هستند که در گذشته، برنامه نظامی محرمانه یک نقش محوری در فعالیت مشکوک ایرانی‌ها به منظور پیشرفت و تسریع در ساختن کلاهک هسته‌ای در پس برنامه اعلام شده غیره نظامی غنی سازی اورانیوم داشته است.

در این نمونه نویسنده با استفاده از راهکار اقتدار متخصص در عبارت "Western offi-cial" از فعالیت‌های هسته‌ای ایران بهره‌برداری نظامی می‌کند و آن را نامشروع نشان می‌دهد.

Excerpt 15) Elections to pick Iran's next president are still five months away, but that's not too early for some warning shots by the country's leadership (Aw-

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

sat, 14 February 2013).

گزیده ۱۵) هنوز به انتخابات ریاست‌جمهوری بعدی پنج ماه باقی مانده است، اما برای صدور احکام هشدارآمیز از سوی سران حکومتی خیلی زود نیست.

در این مثال، از موجه‌سازی ابزاری "for some warning" برای انتقاد از نحوه برگزاری انتخابات ریاست‌جمهوری در ایران استفاده شده است.

Excerpt 16) The West suspects Iran intends to build nuclear weapons. Iran denies the charge (Al Arabiya, 19, June, 2013).

گزیده ۱۶) به عقیدهٔ غرب ایران قصد دارد تسلیحات هسته‌ای بسازد. ایران این اتهام را تکذیب می‌کند.

در این مثال، منظور از غرب "The west"، دولت‌های غربی است؛ بنابراین می‌توان آن را اقتدار متخصص در نظر گرفت که از برنامه هسته‌ای ایران مشروعیت‌زدایی کرده است. به علاوه، از موجه‌سازی ابزاری "to build" برای مشروعیت‌زدایی استفاده شده است.

ج) مبارزه با تروریسم و نقش شیعیان

تقریباً پس از حمله اتحاد جماهیر شوروی به افغانستان و شکل‌گیری طالبان، موضوع تروریسم در خاورمیانه از طرف امریکا و حامیان منطقه‌ای آن به طور جدی مطرح شده است. طالبان، القاعده، داعش، النصرهٔ و گروه‌های دیگر از آن زمان به بعد شکل گرفته‌اند.

در حال حاضر، گسترهٔ فعالیت‌های تروریستی در منطقه به‌شدت رو به افزایش است. از یک سو، حملات گروه‌های تروریستی به سوریه و از سوی دیگر، حمله همه‌جانبه داعش به عراق سبب ایجاد وضعیتی شده که حتی طرفداران غربی این تروریست‌ها از رشد سریع قدرت این گروه‌ها ابراز ناراحتی و ترس می‌کنند و با برگزاری کنفرانس‌های متعدد، راه‌های مقابله با این گروه‌ها را بررسی می‌کنند. علاوه بر این، دولت‌های غربی و عربی همواره ایران را به مداخله در امور داخلی سایر کشورها و حمایت مالی و تسلیحاتی از گروه‌های تروریستی متهم می‌کنند. برای مثال:

Excerpt 17) It is crucial not to exaggerate Iran's military power in general, and its ability to fight ISIS in particular. For several months, Tehran's elite Quds

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

Forces have been fighting ISIS in Iraq, as well as assisting and advising Baghdad (Al Arabiya, 19 September 2014)

گزیده ۱۷) به طور کلی، بسیار مهم است درباره قدرت نظامی ایران و به‌ویژه توانایی‌اش در مبارزه با داعش اغراق نکنیم. در طول ماه‌های پیاپی، نیروهای ویژه سپاه قدس حکومت ایران علاوه بر اینکه با داعش در عراق می‌جنگند به حکومت بغداد مشاوره و کمک نظامی می‌دهند.

در این مثال، نویسنده با استفاده از شیوه صفات ارزیابی در صفت"crucial" از قدرت نظامی ایران مشروعیت‌زدایی کرده است.

Excerpt 18) Iranian leaders want to preserve the dominance of the ruling Shiite coalition in Iraq, strengthen the central government, maximize their own influence in Iraq and preserve their interests there (Al Arabiya, 19 September 2014)

گزیده ۱۸) رهبران ایران به منظور حفظ سلطه دولت هم‌پیمان شیعی خود در عراق، حکومت مرکزی را قدرتمند کرده، نفوذ خود را افزایش داده و منافع خود را در آنجا تثبیت کرده‌اند.

در این مثال نویسنده از طریق موجه‌سازی ابزاری در بند نتیجه‌گیری "to preserve"، از قدرت نظامی ایران و نفوذ حکومت ایران در بین گروه‌های شیعی عراق مشروعیت‌زدایی کرده و به طور ضمنی آن را نشانهٔ دخالت ایران در امور سایر کشورها دانسته است.

Excerpt 19) Iran has also supported extremist Sunni groups in northern Lebanon since the 1980s against Saudi Arabia's allies. Iran also established and supported extremist Palestinian groups in a bid to weaken Fatah and the Palestinian Authority, as part of a regional competition to influence Palestinian decision-making (Awsat, 11 September 2014)

گزیده ۱۹) همچنین ایران از سال ۱۹۸۰ تاکنون، از گروه‌های افراطی سنی در شمال لبنان علیه متحدان عربستان سعودی حمایت کرده است. به علاوه، به عنوان بخشی از رقابت منطقه‌ای در تصمیم‌گیری دربارهٔ فلسطین، با هدف تضعیف فتح و مقامات فلسطینی، گروه‌های تندروی فلسطینی را تأسیس و حمایت کرده است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

این مثال، دارای مشروعیت‌زدایی ارزیابی اخلاقی از نوع ارزیابی صفات است که در صفاتی مانند "supported, established" مشهود است. این مثال همچنین از موجه‌سازی ابزاری در بند نتیجه‌گیری "to influence" برای تبیین مفهمومی ضد ارزشی علیه کنش‌های حکومت ایران در خاورمیانه استفاده کرده است.

Excerpt 20) Despite Zarif's denial, evidence points to a more direct military role by Tehran. State media reported that an Iranian pilot was killed fighting in Iraq, and several Iranian Su-25 warplanes are also in the country (Saudi gazette, 6 August 2014).

گزیده ۲۰) با وجود انکار ظریف، شواهد نشانگر حضور نظامی مستقیم ایران در جنگ عراق است. رسانه دولتی [ایران] گزارش داده خلبان ایرانی در جنگ عراق کشته شده است و چندین هواپیمای جنگی اس یو ـ ۲۵ ایرانی نیز در عراق وجود دارند.

در این مثال نویسنده با آوردن عبارت "State media reported" و از طریق اقتدار متخصص، بیانیه‌های مقامات ایرانی درباره عدم دخالت مستقیم این کشور در عراق را نامشروع نشان می‌دهد. همچنین نویسنده از طریق قیاس منفی و با آوردن عبارت "despite Zarif's denial, evidence points to" از صحبت‌های ظریف مشروعیت‌زدایی کرده است.

Excerpt 21) Everyone blames Saudi Arabia for the spread of Islamic extremism across the world, and there is some truth in this. However, it is not a result of official state policy, but a product of social activity, unlike Iran, which is responsible for much of the institutionalization of Islamic extremism via state policy. Iran has contributed to the creation and spread of extremist Islamic organizations under the banner of exporting its Islamic Revolution (Awsat, 11 September 2014).

گزیده ۲۱) همه عربستان سعودی را به دلیل گسترش اسلام‌گرایی افراطی در سرتاسر جهان مقصر می‌دانند و برای این گفته حقایقی هم موجود است. با این وجود، این سیاست رسمی حکومت سعودی نیست بلکه پیامد کنش اجتماعی است، اما ایران از طریق سیاست داخلی خود، مسئول نهادینه شدن بنیادگرایی اسلامی از طریق ایجاد و ترویج افراط‌گرایی اسلامی است. به علاوه، ایران تحت لوای توسعه انقلاب اسلامی، در ایجاد و گسترش

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

سازمان‌های تورویستی اسلامی نقش داشته است.

در این مثال، نویسنده با استفاده از ارزیابی اخلاقی و شیوه قیاس منفی، ایران را حامی تروریسم و افراط نشان داده و عربستان سعودی را از این اتهام مبرا ساخته است. در این پاراگراف از دو حالت یا وضعیت در کشور ایران و عربستان برای مقایسه استفاده شده است. صفت "unlike" نشان‌دهندهٔ شیوه قیاس منفی به منظور مشروعیت‌زدایی است.

Excerpt 22) "It is clear which forces are behind the organized invasion," said Mustafa. "It includes the Iranian forces, Hezbollah and the Iraqi forces," he added (al Arabiya, 16 November 2013).

گزیده ۲۲) مصطفی گفت: «واضح است که نیروهایی از این یورش سازمان‌یافته حمایت می‌کنند». او اضافه کرد: «این نیروها شامل: نیروهای ایرانی، حزب‌الله و نیروهای عراقی است».

در این مثال، نویسنده از صفات ارزیابی "It is clear..." و اقتدار متخصص "said Mustafa... " و "he added" برای مشروعیت‌زدایی از گروه‌های فعال شیعی در سوریه استفاده کرده است.

Excerpt 23) Riyadh hopes that by strengthening the rebels, they can change the balance of power on the battlefield enough to make Assad's main foreign backers more open to the idea of a political transition that involves a change of government (Saudi Gazette, 28 Mars 2014).

گزیده ۲۳) به منظور وادار کردن حامیان خارجی اسد به پذیرش راهکار انتقال سیاست که مستلزم تغییر حکومت است، ریاض امیدوار است با تقویت شورشیان بتواند توازن قدرت را در میدان نبرد تغییر دهد.

در این مثال نویسنده با استفاده از اقتدار متخصص در فاعل جمله "Riyadh" و موجه‌سازی ابزاری در عبارت "by strengthening" سعی دارد نشان دهد حامیان دولت اسد مجبور به قبول کردن سیاست‌های عربستان در قبال سوریه هستند.

Excerpt 24) Hezbollah is spilling blood in Syria and not along the borders with Israel and Iran is spending hundreds of millions of dollars like a crazy gambler who just lost a game (Awsat, 23 September 2013)

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

گزیده ۲٤) حزب‌الله در سوریه و نه در امتداد مرزهایش با اسرائیل مشغول خونریزی است و ایران همانند یک قمارباز دیوانه که تازه بازی‌اش را باخته، میلیون‌ها دلار [در سوریه] هزینه می‌کند.

در این مثال، نویسنده با استفاده از قیاس منفی "like" از فعالیت‌های ایران و حزب‌الله در جنگ سوریه مشروعیت‌زدایی کرده است.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

سال پنجم، شماره اول، بهار ۱۳۹٤

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

نتیجه‌گیری

با توجه به تحلیل‌های صورت‌گرفته بر اساس مقاله‌های پایگاه‌های خبری، مقالهٔ حاضر نشانگر مشروعیت‌بخشی به قدرت‌های خودی و مشروعیت‌زدایی از قدرت‌های غیرخودی در پایگاه‌های خبری عربستان سعودی است؛ ضمن اینکه این سایت‌های خبری منبع مناسبی برای پوشش‌های خبری صحیح و منصفانه نیستند. به عبارت دیگر، داده‌هایی که در این بررسی مورد بررسی قرار گرفته‌اند، اطلاعات صحیحی از شرایط متغیرهای این بررسی یعنی ایران و شیعه نیستند بلکه افکار و عقاید نویسندگان سایت‌های خبری است که در پوشش این مسائل قرار گرفته است. با این وجود، مقاله‌ها به گونه‌ای بررسی شده که بتوان به اهداف پنهان در بافت اجتماعی و سیاسی گفتمان مقاله‌ها پی برد. جدول کلی زیر بیانگر تعداد مقاله‌هایی است که از راهکارهای مشروعیت‌زدایی استفاده کرده‌اند. تکرار مقاله‌ها نشانگر این است که در هر مقاله از چندین راهکار استفاده شده است.

جدول شماره ۱. توزیع مقالات برحسب هر راهکار (در هر سه پایگاه خبری)

نوع راهکار	تعداد کل مقاله‌ها	تعداد مقاله‌هایی که از هر راهکار استفاده کرده‌اند	درصد استفاده
اقتدارگرایی	۸٤٤۲	۸۷۱۲	۸۸/۷۹
ارزیابی اخلاقی		۸۸۹	۰٤/۵۳
موجه‌سازی		۱۹۳۲	۷۹/۷٦

از این جدول استنتاج می‌شود که ٦۷/۹۷ درصد مقالات بررسی‌شده از راهکار موجه‌سازی، ۹۷/۸۸ درصد مقالات از راهکار اقتدارگرایی و ۳۵/٤۰ درصد مقاله‌ها از راهکار ارزیابی اخلاقی استفاده کرده‌اند. همچنین با بررسی کلی مقاله‌ها، داده‌های آماری زیر از سه پایگاه خبری ذکرشده به دست آمده است:

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

جدول شماره ۲. داده‌های آماری پایگاه خبری اخبار العربیه

نوع راهکار	تعداد کل مقاله‌های العربیه	تعداد دفعات استفاده‌شده از هر راهکار[1] در کل مقاله‌ها	مجموع کل راهکارها
اقتدارگرایی	۲۰۸۱	۲٤۷٦	۷۷۵۲۱
ارزیابی اخلاقی		۱۵۸	
موجه‌سازی		٤۸۹٤	

جدول شماره ۳. داده‌های آماری پایگاه خبری الشرق الاوسط

نوع راهکار	تعداد مقاله‌های الشرق الاوسط	تعداد دفعات استفاده‌شده از هر راهکار در کل مقاله‌ها	مجموع کل راهکارها
اقتدارگرایی	۸۳٤	۰۳۱٤	۹۰۱۹
ارزیابی اخلاقی		۱۰۲۱	
موجه‌سازی		۸۷۷۳	

جدول شماره ۴. داده‌های آماری پایگاه خبری سعودی گازت

نوع راهکار	تعداد مقاله‌های سعودی گازت	تعداد دفعات استفاده‌شده از هر راهکار در کل مقاله‌ها	مجموع کل راهکارها
اقتدارگرایی	۸۰۲	٦۰۱۲	۷۰۰۵
ارزیابی اخلاقی		۷۵۸	
موجه‌سازی		٤٤۰۲	

با توجه به موضوعات بررسی‌شده در پایگاه‌های خبری مزبور، این سایت‌ها اغلب در

۱. لازم به توضیح است اگرچه تعداد مقالات بررسی‌شده ۲٤٤۸ مورد بوده اما با توجه به این موضوع که در هر مقاله از چندین راهکار مشروعیت‌زدایی استفاده شده، این آمار بر اساس مجموع تکرار انواع شیوه‌های مشروعیت‌زدایی به دست آمده است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

موضوعات زیر از ایران و شیعه مشروعیت‌زدایی کرده‌اند که در جدول زیر خلاصه‌وار بیان شده است:

جدول شماره ۵. تبیین موضوعی تحقیق

موضوع	نحوه مشروعیت‌زدایی
تروریسم	ایران و گروه‌های شیعی را اشاعه‌دهندهٔ تروریسم و افراط‌گرایی در منطقه نشان دهد. ایران از گروه‌های تروریستی منطقه پشتیبانی مالی، نظامی و مشورتی می‌کند. ایران در امور داخلی سایر کشورهای مسلمان دخالت می‌کند.
برنامه هسته‌ای	ایران تحریم‌های بین‌المللی را نقض می‌کند. ایران صلاحیت داشتن انرژی هسته‌ای را ندارد. برنامه هسته‌ای ایران امنیت منطقه را به خطر می‌اندازد.
آزادی‌های فردی و اجتماعی	قوانین حقوق بشر در ایران رعایت نمی‌شود. حقوق اقلیت‌های قومی مذهبی در ایران رعایت نمی‌شود. احکام تشیع مغایر با آزادی‌های فردی و اجتماعی عصر جدید است.

در مجموع، هدف این رسانه‌ها این است که ایران و شیعه را مسئول بی‌ثباتی، گسترش‌دهندهٔ تروریسم در منطقه و نقض‌کنندهٔ آزادی‌های فردی و اجتماعی نشان دهند و حتی در جایی که ایران از گروه‌های سنی حمایت می‌کند، آن گروه‌ها را تندرو و افراطی معرفی می‌کنند.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]

کتابنامه

احمدی، سید عباس؛ واثق، محمود؛ جاسم‌نژاد، مسعود (۱۳۹۰). ژئوپلیتیک شیعه و ارتقای جایگاه ایران در خاورمیانه پس از انقلاب اسلامی. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*. شماره ۸۰. صص ٦٥-٨٤.

پورعزت، علی‌اصغر (۱۳۸۷). *مبانی دانش اداره و حکومت*. چاپ اول. تهران: انتشارات سمت.

خواجه‌سروی، غلامرضا؛ بهرامی، سمیه (۱۳۹۳). تحلیل روابط ایران و عراق بر اساس گفتمان ایران‌هراسی. *فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام*. شماره ٤. ص ۸۳. DOI: 10.20286/priw-040483

ضیایی، محمدصادق؛ نرگسیان، عباس؛ کیامنفرد، منیژه (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین زبان و اقتدار با مشروعیت دولت‌ها: (تحلیل گفتمان انتقادی سخنان امام خمینی(ره). *نشریه مدیریت دولتی*. شماره ۳. صص ۸۵-۱۰٤.

غیاثیان، مریم‌سادات و همکاران (۱۳۹۲). بازنمایی گفتمان مشروعیت فعالیت هسته‌ای ایران از نگاه امریکا. *فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام*. شماره ۲. صص ۹۷-۱۲۲. DOI: 10.20286/priw-030297

نبوی، سیدعبدالامیر؛ نجات، سیدعلی (۱۳۹۳). جریان‌شناسی گروه‌های نوسلفی سوریه بر اساس تحلیل گفتمان. *فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام*. شماره ٤. ص ۱۲۹. DOI: 10.20286/priw-0404129

Amer, M. Mosheer (2009). Telling like it is: Delegitimation Strategy of the Second Palestinians Intifadha in Thomas Friedman´s Discourse. *Discourse and Society*. 20 (1). pp. 5-31.

Boldaji, B. (2007). New Iraq and Regional Balance. *Pegah Hawzah Weekly*. No. 218. pp. 1-21.

Brier, A. & Calvert, P. (1982). Revolution in the 1960. *Political Studies*. Vol. 32. No. 1. pp. 11-27.

De Olivera, Sandi M. (2011). Promoting Brazil at the UN: Dilma Rousseff's Lgitimation Strategy of Authority and Morality. *Language Discourse & Society. 1* (1). pp. 140-169.

Hafeznia, M. R. & Ahmadi, S. A. (2009). Geopolitical Representation of Impact of Islamic Revolution on Politicization Shiites of the World. *Shiite Studies Quarterly*. Vol. 7. No. 25. pp. 73-109.

Hellin Garcia, J. M. (2013). Legitimization and Delegitimization Strategies on Terrorism: a Corpus-Based of Building Metaphors. *International Pragmatics Association.* Pragmatics. 23. 2. pp. 330-301.

Karidy, M. (2006). Hypermedia and government in Saudi Arabiya. *Departmental papers*. No. 7.

Johnson, C. & Dowd, T. J. & Ridgeway, C. L. (2006). Legitimacy as a Social Process. *Annual Review of Sociology*. Vol. 32. pp. 53-78.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]
[DOI: 10.20286/priw-050105]

Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis. Oxford*: Oxford University Press.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

غیاثیان، مریم‌سادات؛ مقیمی سارانی، صمد؛ کریمی فیروزجائی، علی (۱۳۹٤)، «تحلیل گفتمان انتقادی از ایران و شیعه در پایگاه‌های خبریِ برخط عربستان سعودی» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۵، ش۱، بهار، صص ۱۲۹-۱۵۳.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-04]

[DOI: 10.20286/priw-050105]